

UNIwersytet w Białymstoku
WYDZIAŁ PRAWA
15-213 Białystok, ul. Mickiewicza 1
tel. 85 732 70 62, fax 85 740 60 89
www.prawo.uwb.edu.pl

Białystok, 29.03.2026

Dr hab. Elżbieta Kuźelewska, prof. UWB
Wydział Prawa
Uniwersytet w Białymstoku

Recenzja rozprawy doktorskiej
Pana mgr. Illi Klinytskyego
pt. „Prawa językowe beneficjentów ochrony
międzynarodowej w multcentrycznym systemie źródeł
prawa Rzeczypospolitej Polskiej”,
Katowice 2025, ss. 457.

Na posiedzeniu Rady Naukowej Instytutu Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w dniu 27 stycznia 2026 r. zostałam wyznaczona na recenzentkę w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora panu Illi Klinytskyiemu. Rozprawa doktorska została przygotowana pod kierunkiem dr hab. Anny Chorążewskiej, prof. US.

Zgodnie z art. 187 ust.1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 642), rozprawa doktorska „prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej”, a jej przedmiotem powinno być „oryginalne rozwiązanie problemu naukowego” (art. 187 ust. 2). W związku z powyższym, recenzja rozprawy doktorskiej powinna zawierać szczegółowo uzasadnioną ocenę, czy rozprawa doktorska te warunki spełnia.

1. Ocena wyboru tematu pracy

Wybór tematu rozprawy doktorskiej jest uzasadniony zarówno jego aktualnością, jak i istotnym znaczeniem teoretycznym oraz praktycznym. Współczesne procesy migracyjne, w tym wzrastająca liczba osób korzystających z ochrony międzynarodowej, stawiają przed państwami przyjmującymi nowe wyzwania w zakresie zapewnienia skutecznej ochrony praw podstawowych tej grupy. Jednym z kluczowych (a jednocześnie niedostatecznie zbadanych) obszarów są prawa językowe, które warunkują dostęp do procedur administracyjnych, sądowych oraz usług publicznych.

Istotna jest zatem analiza praw językowych beneficjentów ochrony międzynarodowej w kontekście multicentrycznego systemu źródeł prawa Rzeczypospolitej Polskiej, obejmującego normy prawa krajowego, prawa Unii Europejskiej oraz prawa międzynarodowego. Złożoność tego systemu może skutkować powstawaniem problemów interpretacyjnych, zwłaszcza w odniesieniu do ustalenia standardów ochrony praw językowych oraz ich praktycznej realizacji przez organy władzy publicznej.

Recenzowana rozprawa doktorska podejmuje próbę rozwiązania oryginalnego problemu naukowego, polegającego na określeniu zakresu, treści i mechanizmów ochrony praw językowych beneficjentów ochrony międzynarodowej w warunkach współistnienia wielu porządków prawnych. Oryginalność ujęcia przejawia się w łączeniu perspektywy konstytucyjnej, administracyjnoprawnej oraz prawnomiędzynarodowej, a także w wypracowaniu spójnego modelu interpretacyjnego, który pozwala na systemowe ujęcie badanej problematyki.

Dodatkowym atutem wyboru tematu jest jego praktyczne znaczenie. Wyniki badań mogą przyczynić się do poprawy stosowania prawa przez organy administracji publicznej i sądy, w szczególności w zakresie zapewnienia efektywnego dostępu do informacji i procedur osobom nieposługującym się językiem polskim. Tym samym rozprawa ma potencjał nie tylko wzbogacenia dorobku naukowego, lecz także wywarcia rzeczywistego wpływu na funkcjonowanie państwa prawa.

2. Przedmiot i cel naukowy rozprawy

Przedmiot rozprawy został określony w sposób klarowny. Koncentruje się on na analizie praw językowych jako kategorii praw podstawowych funkcjonujących w warunkach multicentrycznego systemu prawa, obejmującego poziom krajowy, unijny oraz międzynarodowy. Na szczególne uznanie zasługuje przyjęcie szerokiej perspektywy badawczej, wykraczającej poza tradycyjne ujęcie praw językowych odnoszonych głównie do mniejszości narodowych, poprzez uwzględnienie sytuacji beneficjentów ochrony międzynarodowej (BOM) jako grupy dotychczas niedostatecznie zbadanej.

Cel naukowy rozprawy został wskazany na s. 15 we Wprowadzeniu i jak zaznacza Autor nie sprowadza się on jedynie do „ukazania tylko wybranych elementów polityki językowej”. Autor nie ogranicza się do przybliżenia obowiązującego standardu ochrony praw językowych, lecz podejmuje próbę jego oceny pod kątem efektywności oraz adekwatności względem rzeczywistych potrzeb badanej grupy. Przedmiot i cel naukowy rozprawy zostały określone w sposób trafny i spójny. Autor podejmuje problem ważny zarówno z perspektywy teoretycznej, jak i praktyki funkcjonowania prawa, a zaproponowane ujęcie badawcze ma potencjał wniesienia istotnego wkładu do dyskusji nad ochroną praw językowych w warunkach współczesnych procesów migracyjnych.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że w rozprawie w sposób wyraźny i jednoznaczny sformułowano zarówno tezę badawczą, jak i pytania badawcze, które wyznaczają kierunek prowadzonych analiz. Teza badawcza opiera się na założeniu, że prawa językowe należy traktować jako jedną z kategorii praw podstawowych, których treść kształtowana jest nie tylko przez prawo krajowe, lecz przede wszystkim przez regulacje poziomu uniwersalnego i regionalnego, w tym prawo Unii Europejskiej, stanowiące element multicentrycznego systemu prawa. Takie ujęcie świadczy o dobrym warsztacie metodologicznym autora oraz właściwym osadzeniu problematyki w aktualnym nurcie badań nad prawami człowieka.

Równie pozytywnie należy ocenić sformułowanie pytań badawczych, na które dysertacja ma udzielić odpowiedzi. Koncentrują się one, po

pierwsze, na ustaleniu treści uniwersalnego wzorca ochrony praw językowych jako praw człowieka zaliczanych do katalogu praw podstawowych, a po drugie - na identyfikacji różnic i podobieństw między mechanizmami ich ochrony w systemie uniwersalnym (Organizacja Narodów Zjednoczonych), europejskim (Rada Europy i Unia Europejska) oraz krajowym. Tak sformułowane pytania badawcze pozostają w ścisłym związku z przyjętą tezą i tworzą spójną oraz logiczną strukturę wyводу, umożliwiając kompleksową i pogłębioną analizę badanego zagadnienia.

Na wysoką ocenę zasługuje również sposób sformułowania hipotez (założeń) badawczych (s. 13). Autor wykazuje się w tym zakresie dużą wiedzą, konstruując hipotezy w sposób klarowny, logiczny i możliwy do weryfikacji. Stanowią one nie tylko rozwinięcie przyjętej tezy badawczej, lecz także precyzyjnie wyznaczają kierunek dalszych analiz.

Pierwszą z hipotez, zakładającą, że obywatele dysponują szerszym katalogiem efektywnych instrumentów ochrony praw językowych niż cudzoziemcy reprezentujący środowiska mniejszości, należy uznać za trafną i dobrze osadzoną w realiach obowiązujących systemów prawnych. Odpowiada ona obserwowanej w praktyce asymetrii statusu prawnego tych grup i stanowi istotny punkt wyjścia do dalszej analizy porównawczej.

Druga hipoteza, odnosząca się do zależności między poziomem demokracji oraz dynamiką procesów migracyjnych a skutecznością ochrony praw językowych, ma szczególnie interesujący walor poznawczy. Jej trafność wydaje się uzasadniona zarówno w świetle literatury przedmiotu, jak i obserwacji praktyki państw o ugruntowanych standardach demokratycznych. Jednocześnie hipoteza ta otwiera przestrzeń do analizy komparatystycznej i może prowadzić do istotnych wniosków o charakterze systemowym.

Trzecia hipoteza, zakładająca stopniowy charakter integracji beneficjentów ochrony międzynarodowej oraz powiązanie zakresu przysługujących im praw z siłą więzi z państwem przyjmującym, również zasługuje na aprobatę. Odzwierciedla ona realistyczne i funkcjonalne podejście do procesu integracji, uwzględniające jego dynamiczny charakter.

Jednocześnie stanowi dobrą podstawę do rozważań nad proporcjonalnością i adekwatnością przyznawanych uprawnień.

Ocena metodologiczna rozprawy

Doktorant wskazuje *expressis verbis*, za pomocą jakich metod i technik badawczych formułować będzie odpowiedzi na zarysowane problemy badawcze oraz prowadzić wywód pod kątem realizacji celu naukowego rozprawy. Wskazane przez doktoranta metody badawcze należy ocenić wysoko, zarówno pod względem ich doboru, jak i sposobu uzasadnienia ich zastosowania. Wykorzystanie metody formalno-dogmatycznej, uzupełnionej o analizę logiczno-językową jest w pełni uzasadnione w pracy z zakresu nauk prawnych, a dodatkowe wykorzystanie narzędzi analizy językowej pozwala na precyzyjne odtworzenie norm prawnych oraz ich znaczenia w kontekście praw językowych. Metoda ta stanowi solidny fundament całej dysertacji.

Równie pozytywnie należy ocenić aksjologiczne badanie prawa, które umożliwia uchwycenie wartości leżących u podstaw przepisów dotyczących praw językowych. W kontekście praw człowieka, a zwłaszcza praw podstawowych, uwzględnienie wymiaru aksjologicznego jest nie tylko zasadne, ale wręcz konieczne, co świadczy o pogłębionym charakterze analiz.

Autor trafnie sięga także po kategoryzację heurystyczną, która pozwala uporządkować złożoną materię badawczą oraz wyodrębnić kluczowe elementy analizowanego problemu. Wskazuje to na umiejętność systematyzowania wiedzy i budowania przejrzystej struktury wywodu.

Istotnym elementem warsztatu badawczego jest również metoda komparatystyczna. Choć – co autor uczciwie zaznacza – została ona zastosowana w sposób ograniczony, jej dobór należy uznać za trafny. Pozwala ona bowiem na osadzenie polskich rozwiązań w szerszym kontekście europejskim oraz na identyfikację dobrych praktyk w państwach o rozwiniętych systemach ochrony praw jednostki. Na szczególne uznanie zasługuje przemyślany dobór państw do analizy porównawczej, oparty na jasno określonych kryteriach (poziom demokracji, doświadczenie migracyjne, polityka integracyjna, zbieżność zobowiązań

międzynarodowych), co zwiększa wiarygodność i wartość poznawczą uzyskanych wyników.

Ważnym uzupełnieniem przyjętych metod jest analiza doktryny oraz orzecznictwa międzynarodowego, w szczególności Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Komitetu Praw Człowieka oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Włączenie tego rodzaju źródeł świadczy o kompleksowym podejściu do badanego problemu i pozwala na uchwycenie praktycznego wymiaru stosowania prawa.

Na aprobatę zasługuje także świadome uwzględnienie ograniczeń badawczych (m.in. językowych) oraz dokonanie selekcji analizowanych porządków prawnych w sposób transparentny i metodologicznie uzasadniony. Nie osłabia to wartości pracy, lecz przeciwnie – świadczy o rzetelności badawczej autora.

Zasadniczo dobór metod badawczych należy ocenić jako trafny i wystarczający dla realizacji założonych celów rozprawy. Autor sięga po klasyczny i sprawdzony w naukach prawnych zestaw metod, uzupełniając go o elementy analizy aksjologicznej oraz komparatystycznej, co tworzy spójną i solidną podstawę metodologiczną. Można jednak wskazać pewne metody, których uwzględnienie – choć nie jest bezwzględnie konieczne – mogłoby dodatkowo wzbogacić wartość poznawczą pracy.

W szczególności warto byłoby rozważyć uzupełnienie rozprawy o elementy metody empirycznej (socjologiczno-prawnej). Przedmiot rozprawy dotyczy bowiem nie tylko norm prawnych, ale także ich funkcjonowania w praktyce, zwłaszcza w tak wrażliwych obszarach jak dostęp do usług publicznych (np. ochrona zdrowia, pomoc społeczna, organy ścigania). Włączenie choćby ograniczonych badań empirycznych (np. analizy raportów, danych statystycznych, studiów przypadków czy istniejących badań jakościowych) mogłoby pozwolić na pełniejsze zweryfikowanie tezy o rzeczywistej efektywności ochrony praw językowych BOM.

Uzupełniając można wskazać na potencjalną użyteczność metody historycznoprawnej, przynajmniej w ograniczonym zakresie, aby ukazać ewolucję standardów ochrony praw językowych. Nie jest to jednak brak

istotny, jeśli praca koncentruje się przede wszystkim na stanie aktualnym i postulatach *de lege ferenda*.

Brak wyraźnego zastosowania wskazanych przez mnie metod nie stanowi poważnego mankamentu. Przyjęty przez autora zestaw metod pozostaje adekwatny do charakteru rozprawy i umożliwia realizację postawionych celów badawczych.

4. Systematyka rozprawy i ocena merytoryczna

Recenzowana rozprawa doktorska składa się ze wstępu, czterech rozbudowanych rozdziałów i zakończenia (rozdziały mają odpowiednio 45, 85, 114, 117 stron). Rozprawa doktorska ma przejrzystą, logiczną i spójną strukturę, podporządkowaną konsekwentnie realizowanemu celowi badawczemu. Rozdziały tworzą przemyślaną całość – od rozważań teoretycznych i definicyjnych, poprzez analizę standardów międzynarodowych, aż po ujęcie krajowe i prawnoporównawcze wraz z wnioskami o charakterze systemowym.

Rozdział pierwszy, zatytułowany „Język w społeczeństwie”, pełni funkcję wprowadzającą do dalszych rozważań. Autor podejmuje w nim próbę określenia istoty języka jako kategorii społecznej i prawnej, trafnie wskazując na jego znaczenie jako elementu polityki państwa oraz integralnej części praw człowieka. Na szczególne podkreślenie zasługuje wykorzystanie różnych modeli opisu języka (gramatycznego, semantycznego i pragmatycznego) oraz ich uzupełnienie o perspektywę społeczną. Odwołanie się do koncepcji orientacji językowych Richarda Ruíza (s. 46 i n.) stanowi wartościowy zabieg metodologiczny, porządkujący dalszy tok wyводу i umożliwiający precyzyjne postawienie kluczowych pytań badawczych.

Rozdział drugi, pt. „Pojęcia praw językowych, multicentryczności systemu prawa oraz beneficjenta ochrony międzynarodowej”, rozwija i pogłębia aparat pojęciowy pracy. Autor w sposób kompetentny zestawia dorobek językoznawców z ujęciem prawniczym, co świadczy o interdyscyplinarnym charakterze badań. Trafnie zdefiniowano pojęcie beneficjenta ochrony międzynarodowej na potrzeby rozprawy oraz

przekonująco przedstawiono zjawisko multicentryczności systemu prawa. Uwzględnienie tej kategorii pozwala właściwie uchwycić wielopoziomowość regulacji dotyczących praw językowych i stanowi solidne przygotowanie do dalszych analiz.

Rozdział trzeci, zatytułowany „Instrumentarium ochrony praw językowych beneficjentów ochrony międzynarodowej (BOM) w prawie publicznym międzynarodowym”, zawiera szczegółową i rzetelną analizę międzynarodowych standardów ochrony praw językowych. Autor omawia podstawowe akty prawa międzynarodowego, poczynając od Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, a kończąc na wyspecjalizowanych konwencjach, takich jak Konwencja dotycząca statusu uchodźców, Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej czy Konwencja o prawach dziecka. Na aprobatę zasługuje również włączenie do rozważań problematyki lingwicydu i lingwicyzmu, co nadaje analizie pogłębiony, krytyczny charakter. Uzupełnieniem rozdziału jest trafna prezentacja mechanizmów monitorowania i egzekwowania praw językowych w systemie europejskim oraz w prawie Unii Europejskiej.

Rozdział czwarty, pt. „Prawa językowe beneficjentów ochrony międzynarodowej a granice pluralizmu językowego w kontekście obowiązków państw demokratycznych wobec jednostki. Przykład Rzeczypospolitej Polskiej w ujęciu prawoporównawczym”, ma charakter syntetyzujący. Autor dokonuje analizy porównawczej rozwiązań przyjętych w wybranych państwach Unii Europejskiej, co pozwala na sformułowanie wartościowych wniosków komparatystycznych. Na tym tle przeprowadzona została analiza regulacji obowiązujących w Polsce, prowadząca do rekonstrukcji krajowego standardu ochrony praw językowych beneficjentów ochrony międzynarodowej. Szczególnie wysoko należy ocenić fakt, iż Autor nie poprzestaje na opisie obowiązującego stanu prawnego, lecz formułuje również *wnioski de lege lata* oraz *de lege ferenda*, co świadczy o dojrzałości badawczej i świadomości praktycznego zastosowania prowadzonych analiz.

W ujęciu całościowym rozprawa zasługuje na wysoką ocenę merytoryczną. Podjęta problematyka ma istotne znaczenie zarówno z punktu widzenia teorii prawa, jak i praktyki jego stosowania, zwłaszcza w

kontekście współczesnych procesów migracyjnych i rosnącej wielojęzyczności społeczeństw. Autor wykazuje się bardzo dobrą znajomością literatury przedmiotu, umiejętnością prowadzenia analizy dogmatycznoprawnej oraz zdolnością do łączenia różnych perspektyw badawczych – teoretycznej, komparatystycznej i normatywnej.

Na szczególne podkreślenie zasługuje przejrzystość wywodu, poprawność terminologiczna, umiejętność formułowania wniosków o charakterze ogólnym i postulatywnym. Rozprawa wnosi oryginalny wkład do nauk prawnych, w szczególności w zakresie badań nad prawami językowymi beneficjentów ochrony międzynarodowej oraz ich funkcjonowaniem w warunkach multicentrycznego systemu prawa.

Zarówno systematyka pracy, jak i jej poziom merytoryczny należy ocenić bardzo wysoko, uznając rozprawę za w pełni odpowiadającą wymaganiom stawianym pracom doktorskim. Rozprawa ma przy tym charakter bardzo szczegółowy i pogłębiony, niemniej jednak chciałabym w tym miejscu sformułować dwa pytania do Doktoranta:

- (1) Jakie konkretne zmiany *de lege ferenda* uznałby Pan za najpilniejsze w polskim systemie prawnym, aby zapewnić realną (a nie tylko formalną) ochronę praw językowych beneficjentów ochrony międzynarodowej?
- (2) W jaki sposób multicentryczność systemu prawa wpływa na praktyczne stosowanie praw językowych - czy prowadzi raczej do ich wzmocnienia poprzez wielopoziomową ochronę? Czy przeciwnie - do rozproszenia standardów i w konsekwencji do trudności interpretacyjnych?

Strona formalna i źródłowa rozprawy

Strona formalna rozprawy nie budzi zastrzeżeń. Dysertacja została skonstruowana w sposób prawidłowy. Praca składa się z 457 stron, podzielona jest na cztery rozdziały poprzedzone wprowadzeniem oraz opatrzone wnioskami i bibliografią. Co prawda występuje nierówna objętość rozdziałów, bowiem ostatnie dwa rozdziały są ponad dwukrotnie dłuższe niż pierwszy. Przy czym nie chodzi o to, by objętość każdego rozdziału dysertacji zgadzała się całkowicie. Znaczące dysproporcje w liczbie stron świadczą o nieumiejętnym uszeregowaniu materiału w rozprawie

doktorskiej, jednak w tym przypadku wynikają one tylko i wyłącznie z szerokiego zakresu materiału odpowiednio dobranego.

Oprócz części merytorycznej przedłożona do recenzji rozprawa doktorska zawiera bibliografię, na którą składają się wyodrębnione wykazy aktów prawnych i raportów, monografii i prac zbiorowych, artykułów naukowych, źródeł internetowych. Naliczyłam, że w dysertacji wykorzystano 25 aktów prawa międzynarodowego, 25 aktów prawa UE, 67 aktów prawa polskiego oraz 27 aktów prawa innych państw. Dodatkowo korzystano z dokumentów ONZ i Rady Europy. W pracy są liczne odwołania do orzecznictwa Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, Międzynarodowego Trybunału Karnego, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Trybunału Sprawiedliwości UE, Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, NSA, a także orzecznictwa sądów powszechnych i administracyjnych w Polsce oraz w USA.

Wykorzystana w dysertacji literatura przedmiotu jest bardzo obszerna. W bibliografii nie zostały wykazane odrębnie i odpowiednio uszeregowane prace zwarte i zbiorowe oraz artykuły naukowe. Nie jest to zarzut, lecz jedynie sugestia, którą warto rozważyć, gdyż bardziej przejrzysty i uporządkowany podział ułatwiłby czytelnikowi zapoznanie się z przywołaną literaturą. Doktorant cytuje polskich i zagranicznych badaczy zajmujących się daną problematyką.

Praca napisana jest dobrym językiem. W wysokim stopniu opanowana jest technika stosowania przypisów. Zapis bibliograficzny jest poprawny i jednolity.

6. Konkluzja

Po szczegółowym zapoznaniu się z przedstawioną do recenzji rozprawą doktorską mgr. Illi Klínytskyego stwierdzam, że spełnia ona wymogi przewidziane w art. 187 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2024 r. poz. 1571).

Rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Kandydat wykazał w dysertacji ogólną wiedzę w uprawianej dyscyplinie naukowej, jak i dowiódł podstawowych umiejętności samodzielnego

prowadzenia badań naukowych. Wskazane w recenzji drobne zastrzeżenia nie umniejszają merytorycznej wartości naukowej dysertacji. Na szczególne uznanie zasługują: wysoki poziom analizy, dojrzałość metodologiczna oraz umiejętność łączenia perspektywy dogmatycznej, aksjologicznej i komparatystycznej. Praca wnosi także istotny wkład do dyskusji naukowej nad ochroną praw językowych beneficjentów ochrony międzynarodowej, a sformułowane w niej wnioski mają wyraźne znaczenie teoretyczne i praktyczne. Zarówno wysoki poziom merytoryczny, jak i formalny rozprawy pozwala na jej pozytywną ocenę, w związku z czym wnoszę o jej przyjęcie i dopuszczenie do publicznej obrony. Wnioskuje również o wyróżnienie rozprawy doktorskiej.